

KONFERENCJA NAUKOWA NA TEMAT MOTYWÓW PODEJMOWANIA DECYZJI PRODUKCYJNYCH W GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH

Analiza kierunków i tendencji rozwojowych produkcji rolniczej jest jednym z najistotniejszych problemów ekonomicznych rolnictwa. Zmiany w kierunkach i proporcjach produkcji są jednym z najpewniejszych sprawdzianów poczynań polityki gospodarczej w zakresie rolnictwa. Studia nad motywami zmian kierunków produkcji w gospodarstwach chłopskich są z tego względu istotnym elementem badań nad skutecznością ogólnych lub częściowych poczynań polityki gospodarczej, zasięgiem jej oddziaływania itp. Studia z tego zakresu pozwalają na ocenę szeregu praktycznych decyzji w dziedzinie polityki cen, zaopatrzenia, systemu świadczeń wsi itp. W ten sposób ekonomiczne wyjaśnienie motywów jakimi kierują się rolnicy przy podejmowaniu decyzji produkcyjnych, sposób, w jaki reagują na bodźce ekonomiczne i jak oceniają opłacalność podstawowych gałęzi produkcji rolniczej, staje się instrumentem kształtowania polityki gospodarczej.

Staraniem Katedry Ekonomii Politycznej SGPiS w maju 1962 r. zorganizowano konferencję naukową poświęconą zagadnieniom wpływu cen rolnych i opłacalności produkcji na zmiany kierunków produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich.

Podstawowa tematyka konferencji dotyczyła badań nad motywami zmian kierunków produkcji w gospodarstwach chłopskich. Przedstawione uczestnikom konferencji szczegółowe wyniki i analiza badań ankietowych przeprowadzonych w latach 1959 i 1961 (prof. dr M. Pohorille i dr A. Woś) wskazywały na najistotniejsze elementy funkcji cen rolnych i opłacalności produkcji jako jednego z czynników regulujących zmiany kierunków i struktury produkcji w rolnictwie¹. Analiza przeprowadzonych badań jak i obszernie teoretyczne wprowadzenie prof. M. Pohorillego do ekonomicznej problematyki zmian produkcyjnych w rolnictwie stanowiły próbę wstępnego rozwiązania, sformułowania lub sygnalizowania szeregu problemów zarówno teoretycznych jak i praktycznych. Wymienieni autorzy poświęconego tej kwestii referatu i materiałów dokumentacyjnych, główną uwagę zwrócili na analizę poglądów rolników na opłacalność poszczególnych kierunków produkcji oraz na reperkusje tych poglądów w dziedzinie organizacji produkcji. Trzeba już na wstępie powiedzieć, że zadanie przeprowadzenia tego typu badań, wobec nikłej bazy dokumentacyjnej w gospodarstwach jest niezwykle trudne. Jak się wydaje, zarówno wybór gospodarstw, organizacja zbierania materiałów i ich opracowanie były prawidłowe. Uzyskane wyniki weryfikowane rzeczywistymi zmianami produkcji dowodzą, że uzyskane odpowiedzi chłopów odpowiadają w zasadzie ich rzeczywistym poglądom na sprawę opłacalności poszczególnych kierunków produkcji oraz, że przedstawione opinie mają istotny wpływ na kierunek podejmowanych przez rolników decyzji produkcyjnych.

Oto kilka interesujących ustaleń: Jak się okazuje, dla zdecydowanej większości gospodarstw² (około 72%) głównym kierunkiem produkcji towarowej i głównym źródłem dochodu pieniężnego jest hodowla. Dla 92,2% gospodarstw główne źródło dochodów stanowią trzy kierunki produkcji — chów trzody, produkcja mleka i nabitka oraz uprawa roślin przemysłowych. Jednocześnie prawie 44% gospodarstw

¹ Analizę wyników pierwszej ankiety z 1959 roku przeprowadził M. Pohorille uprzednio w książce: „Wstęp do teorii regulowania cen rolnych”. Wyd. cyt. str. 378—410.

² Reprezentacja obejmowała gospodarstwa czysto rolnicze (bez gospodarstw chłopsko-robotniczych).

za najbardziej opłacalną produkcję uważa rośliny przemysłowe, następnie chów bydła i trzody chlewnej. Tylko 7% rolników za gałęź taką uważa uprawę zbóż. Znajduje to następnie swoje odbicie w decyzjach produkcyjnych. Np. notowane zmiany w rozwoju pogłowia trzody i bydła, jak również niektóre zmiany w powierzchni zasiewów kształtują się na ogół zgodnie z opiniami producentów w sprawie opłacalności danych gałęzi produkcji. Na tej podstawie autorzy przeprowadzają gruntowną analizę zmian warunków opłacalności w poszczególnych okresach, pojawiają się elementy konkurencyjności pomiędzy poszczególnymi gałęziami produkcji zwierzęcej oraz pomiędzy poszczególnymi uprawami polowymi, konsekwencji zmian niektórych relacji cen itp. Jednocześnie materiały pozwalają na ocenę wpływu czynnika ekonomicznego w stosunku do czynników przyrodniczych lub organizacyjnych. Analizując między innymi kształtowanie się dochodu gospodarstw rolnych prof. M. Pohorille sformułował pojęcie „sensybilności” jako miary wpływu ceny danego produktu na dochód gospodarstwa. W sumie uzyskaliśmy studium obrazujące ocenę zmian wielkości i struktury produkcji rolniczej zależnie od głównego czynnika ekonomicznego — opłacalności produkcji. Szczególnie dużą uwagę poświęcono tym gałęziom produkcji, które odznaczają się dużą wrażliwością na zmiany czynnika opłacalności — produkcji trzody chlewnej, bydła, zbóż i roślin przemysłowych.

Obok referatu podstawowego wygłoszono kilka doniesień naukowych. Dr A. Woś przedstawił opracowane w IER wyniki badań nad elastycznością uprawy pszenicy w rejonie środkowo-wschodnim, dr M. Perczyński komunikat o badaniach nad kształtowaniem się relacji cen określających sytuację ekonomiczną chowu trzody chlewnej, zaś dr Z. Gługiewicz i dr J. Szczepański z WSE w Poznaniu doniesienia o przeprowadzonych przez nich badaniach nad wpływem warunków ekonomicznych na kształtowanie się rynku trzody chlewnej w woj. poznańskim.

Dyskusja, w której uczestniczyli ekonomiści zajmujący się problematyką rynku rolnego i opłacalności produkcji rolniczej z ośrodka warszawskiego, poznańskiego i krakowskiego (W. Herer, J. Poniąkowski, F. Kopeć, J. Szczepański, Z. Kozłowski, J. Dietl, J. Steczkowski, P. Wójcik, M. Ciepielewska i inni) dotyczyła zarówno teoretycznych założeń pracy, jak i jej wyników oraz znaczenia praktycznego. Podkreślając rolę tego typu badań dyskutanci podnosili problemy reprezentatywności i wiarygodności uzyskanych wyników, związków czynnika opłacalności z innymi czynnikami wpływającymi na decyzje produkcyjne w gospodarstwach rolnych, tendencji kształtowania się wielkości i struktury produkcji zależnie od wielkości gospodarstw, zasobów siły roboczej, położenia ekonomicznego itp. Konfrontacja różnych poglądów w sprawie istotnych elementów określających decyzje produkcyjne rolników oraz konfrontacja wyników różnych dociekań pozwoliła na ustalenie braków i nieomogów w badaniach problemu opłacalności w rolnictwie. Dotyczy to zarówno metody badania (zakres i zasady zastosowania metody ankietowej w badaniach ekonomiki gospodarstwa), jak i uzyskanych wyników (sposoby weryfikacji uzyskanych danych, zasadność formułowanych wniosków, prawidłowość stosowanych związków korelacyjnych itp.). Przedstawiony do dyskusji materiał posiadał w tym zakresie pewne luki, np. w dziedzinie uzasadnienia reprezentacji i wiarygodności materiału, faktycznego uzasadnienia poszczególnych wniosków często daleko wychodzących poza stosunkowo skromny materiał faktyczny, uwzględnienia w badaniu innych czynników decydujących o kierunkach produkcji itd. Część z wymienionych braków daje się wytlumaczyć laboratoryjnym charakterem przeprowadzonych badań.

Doświadczenia konferencji wskazują, że istnieje potrzeba dalszych badań nad wyjaśnieniem motywów, jakimi kierują się rolnicy przy podejmowaniu decyzji produkcyjnych, jak oceniają ekonomiczne wyniki produkcji rolniczej i w jaki sposób reagują na bodźce ekonomiczne.

F. Tomczak